

(Wippermann 1998). Getingeški historičar Hildermaier izričit je u oceni da CKK nije otkrovenje jer je i pre njega bilo sistematskih naučnih dokaza o gulagu. Osim toga, ostala je nedokazana osnovna teza da masovni zločini nezavisno od mesta i vremena odražavaju suštinu komunizma i da je crveni teror gori od mrkog. Pitanje je kome odgovara zasenjivanje Aušvica Pol Potom? Žrtvama ili samo istorijskom umu (Hildermeier 1999, S. 136)? Nemački književnik P. Hotjevic ironično je dodao da je "u cifru od 80 miliona žrtava komunizma Kurtoa ubrojao i željezničare koji su dobili gripu na Bajkalsko amurskoj magistrali".

U Francuskoj je CKK pozdravio širi spektar političara i intelektualaca nego u Nemačkoj: od Le Pena do akademika A. Bezankona, a osporavali su je R. Martel i Ž. Perol (Perrault 1997). Na jednoj strani je bio kritični *Le Mond Diplomatique* a na drugoj *Figaro* koji je pozdravio CKK (Chemin 1999, Chervel 1999). U Nemačkoj su *Der Spiegel* i niz konzervativnih glasila pozdravili Crnu knjigu, dok su je *Frankfurter Rundschau* i *Die Zeit* uglavnom poricali i pisali o njenom propagandnom nivou. U Italiji je o njoj kritički pisao *Il Manifesto*, za razliku od apologija u *Il tempo*. U Italiji je knjigu objavio Berlusconijev izdavač Mondadori, pozdravili su je N. Bobio (Bobbio 1998) i V. Strada, a poricali joj vrednost R. Rosanda (Rossanda 1998), P. Ingrao, D. Cantinori (Petersen 1999). Zaokret udesno N. Bobia još 1989. bio je signal obrta italijanske nekomunističke levice. U Berlusconijevom listu *Il Foglio* N. Bobbio je 12. 11. 1999. govorio bez zazora o svojoj fašističkoj prošlosti i svojoj porodično uslovljenoj blizini fašizmu. Bio je član fašističke partije, ali se kretao i u torinskim antifašističkim krugovima. 1938. pisao je pismo-molbu Musoliniju u kom je tražio zaštitu od dučea zbog veza sa antifašistima. Još 1992. govorio je o vlastitoj unutrašnjoj razapetosti između fašizma i antifašizma. Komentator Rimske Republike u ispovesti Bobija uočio je opštiju italijansku revizionističku sklonost krajem veka, dodajući sarkastično: "Mi smo svi bili fašisti posle toga svi hrišćanski demokrati, a sutra ko zna šta, uvek smo bili podeljeni, što je svojstvo vrlog Italijana". Norberto Bobio je krunski italijanski svedok da se mora prestati sa osudama fašizma kao apsolutnog zla. List *Giornale* koji pripada Berlusconijevoj imperiji trijumfovao je: "Pala je Bobbio tvrđava". Po "zakonu spojenih sudova" slabljenje antifašizma jačalo je antikomunizam.

U V. Britaniji CKK osporavaju Erik Hobsbaum i Kevin Henli (Henley 1999), a pozdravljaju konzervativci. CKK je zdušno pozdravljena i u britanskom desničarskom mesečniku *Prospect*, gde je oksfordski politikolog Timoti Eš, trijumfalno zaključio da je kraj duge "asimetrije oproštaja", tj. nerealne prakse poređenja komunizma i nacizma na Zapadu na štetu poslednjeg. Reč je o vrlo značajnoj i vrlo dobroj knjizi (Ash 1998). Značaj joj je intelektualni, moralni i politički. Više od 50 godina nacizam je bio paradigma zla. Staljin nikada nije imao dijabolički status kao Hitler, pa je ova knjiga važan prilog toj promeni (Ash 1998). U naučnim krugovima SAD CKK nije bila medijska senzacija jer nije pogađala interes ključnih političkih aktera kao u Evropi (Judt 1999, Hoffmann S., 1998, Kenez 1999, Applebaum 1999, Rutlant 1999, Chomsky 2000). Za razliku od SR Nemačke i Francuske, u Engleskoj i u SAD nije bilo nove aktuelizacije debate o totalitarizmu jer nije bilo razvijenog fašizma niti masovnih komunističkih partija. Tamo su teorije o totalitarizmu manje problematizovane. Zbog sličnih gledanja H. Arent su pozdravili u SAD 1951, a A. Kamija osudili u Francuskoj. Osim toga, u SAD, posle Izraela, živi najviše Jevreja i veliki broj onih koji su preživeli holokaust. Zato se tamo naročito posle prestanka hladnog ratapoređenje nacizma i komunizma lako tumači kao rasterećenje holokausta. Prikaz S. Hofmana, harvardskog stručnjaka za Francusku, pokazuje da CKK nije bio senzacija u naučnim krugovima SAD. Knjiga je, po njemu, manje